

Słuchanie i towarzyszenie. Wskazania papieża Franciszka dla współczesnego duszpasterstwa młodzieży

Marek Fiałkowski OFMConv¹

W posynodalnej adhortacji *Christus vivit* czytamy, że młodzi ludzie niejednokrotnie nie znajdują w tradycyjnych strukturach duszpasterstwa odpowiedzi na swoje niepokoje, potrzeby, problemy i zranienia². Rzeczywiście, często dotychczasowe i sprawdzone formy duszpasterstwa młodzieżowego okazują się nieadekwatne w zderzeniu ze współczesnymi zmianami społeczno-kulturowymi, co jest wyraźnym wyzwaniem do poszukiwania nowych dróg. Przejawem takiej troski i poszukiwań było zwołanie przez papieża Franciszka zgromadzenia zwyczajnego Synodu Biskupów poświęconego młodzieży, który odbył się w październiku 2018 r.

W zamyśle papieża był on swoistą kontynuacją dwóch poprzednich synodów biskupów poświęconych małżeństwu i rodzinie, a także posynodalnej adhortacji apostołskiej *Amoris laetitia*, ponieważ koncentrował się na konieczności takiego towarzyszenia ludziom młodym w ich egzystencjalnej drodze do dojrzałości, aby poprzez proces rozeznania mogli odkryć swoje powołanie i realizować go z radością, otwierając się na spotkanie z Bogiem i ludźmi oraz z zaangażowaniem uczestniczyć w budowaniu Kościoła i społeczeństwa³.

Synod poprzedziły liczne konsultacje, do których zaproszono także ludzi młodych, ich wychowawców i ekspertów. Chodziło o to, aby można było poznać bogactwo

inicjatyw związanych z posługą na rzecz ludzi młodych, zapoznać się z ich problemami, często nieznanymi lub nieuświadomianymi przez ludzi dorosłych, a także usłyszeć głos młodych ze społeczeństw zapomnianych i peryferyjnych, na których tak bardzo zależy papieżowi Franciszkowi.

Wydaje się, że papieżowi Franciszkowi chodzi przede wszystkim właśnie o postawę wysłuchania młodego człowieka, ofiarowania mu swojego czasu oraz poznania realiów jego życia. Można to potraktować jako swoisty drogowskaz dla duszpasterstwa młodzieży, które musi się starać dotrzeć do współczesnego człowieka, aby cierpliwie go wysłuchać, próbować zrozumieć jego motywacje oraz towarzyszyć mu na drodze rozeznania własnego powołania i podejmowania odpowiedzialności za Kościół. Te myśli posłużą nam do zarysowania kierunków pracy duszpasterskiej z młodzieżą.

Kim jest współczesny młody człowiek?

Nie jest łatwo dokładnie opisać współczesnego młodego człowieka, żyje on bowiem w skomplikowanym i zmieniającym się dynamicznie świecie, można jednak wskazać na charakterystyczne cechy, które wydają się ważne w kontekście wskazywanych przez papieża Franciszka elementów duszpasterstwa młodzieży.

Świat współczesnego młodego człowieka charakteryzuje z jednej strony duża niechęć i podejrzliwość wobec wszelkich instytucji, połączona z upadkiem i kwestionowaniem autorytetów oraz szerzeniem się relatywizmu, a z drugiej strony – poszukiwanie własnej tożsamości i niemal głód jasnych precyzyjnych wskazań, jakie mogą pomóc w znalezieniu ciężaru życia, dokonywania wyborów oraz znajdowaniu odpowiedzi na odwieczne pytania, które każdy sobie stawia. Można przyjąć, że jest to skutek przeakcentowanego indywidualizmu i wolności człowieka, w gruncie rzeczy odcinających go od innych, skazujących na samotną i pielgrzymowanie przez życie bez jasne-

go kierunku, jaki nadaje sens jego egzystencji. Sytuacja owa, połączona z kwestionowaniem i kryzysem najstarszej i podstawowej instytucji – rodziny, może tłumaczyć poszukiwanie przynależności – nie tylko przez młodych ludzi⁴.

Młodzież dostrzega słabość współczesnych instytucji, razi ją korupcja, brak dobrego przywództwa w instytucjach oraz niewielkie możliwości własnego wpływania na życie publiczne. Rozczarowanie instytucjami może być jednak korzystne, otwiera bowiem na uczestnictwo, konieczność wzięcia odpowiedzialności za kształt życia społecznego, wiązanie się nie tyle z instytucjami, co z konkretnymi ludźmi, wymaga wysiłku poszukania wzorów i wartości⁵.

Młodzi usiłują znaleźć sens w skomplikowanym i zróżnicowanym świecie, a to wszystko, co jest zgodne z owym poszukiwaniem – budzi ich uwagę i motywuje zaangażowanie. Wielu z nich postrzega różnorodność jako bogactwo, pluralistyczny świat jest dla nich szansą, a wielokulturowość stwarza potencjał do tworzenia przestrzeni dialogu i tolerancji. Cenią sobie zatem w zglobalizowanym świecie różnorodność idei, szacunek dla opinii innych, a równocześnie nie chcą utracić swojej tożsamości. Proponują, aby nie bać się różnorodności, ale celebrować różnice, które czynią każdego kimś wyjątkowym⁶.

Z punktu widzenia duszpasterstwa młodzieży wartość podkreślenia jest, że młodzi ludzie odczuwają potrzebę wzorców wiarygodnych i bliskich, konsekwentnych i uczciwych. Potrzebują pomocy w radzeniu sobie z uczuciami i emocjami, choć chcą wypróbować swoje zdolności i relacje. Większość z nich podkreśla kluczową rolę rodziny i rodziców, a sami dorośli często o tym zapominają i nie doceniają ich potencjału, nie rozumieją ich potrzeb, unikają komunikacji i zamiast prowadzić dialog narzucają im swoje zdanie. Młodzież nierzadko wyraża swój gniew i niechęć wobec instytucji, nie tylko politycznych, edukacyjnych, ale także religijnych⁷.

Często Kościół jawi się młodemu człowiekowi jako zbyt moralizatorski i surowy, a nie serdeczny, miłosierny,

kochający nawet tych, którzy nie podążają za jego normami. Chcą, aby był bardziej bliski ludziom i wrażliwy na kwestie społeczne. Powszechne pragnienie młodzieży, aby znaleźć miejsce, do którego można przynależać i nie być jedynie widzami, ale aktywnymi uczestnikami życia społecznego, odnosi się także do życia Kościoła, w które chcą się zaangażować z całym bogactwem i entuzjazmem młodości⁸.

Tym, co winno niepokoić, jest odłączanie się młodzieży od Kościoła i szukanie sensu życia poza kontekstem wiary i Kościoła. Dla wielu z nich głównym sensem życia staje się praca i sukces, zaś ich pytania o sens nie zawsze oznaczają chęć zawierzenia Chrystusowi i Kościołowi. Religia nie jest dziś postrzegana jako główny nurt, w którym człowiek szuka sensu; a wielu młodych nie zgadza się z nauką Kościoła, chociaż chce w nim pozostawać, zaś niektórzy z nich traktują chrześcijaństwo jako relikw przeszłości, niezrozumiały dla wielu⁹.

Dla współczesnego duszpasterstwa młodzieży bardzo ważne jest uświadomienie sobie, że obecne pokolenie młodzieży ma dostęp do nowoczesnych technologii komunikacji, które niosą zarówno wielkie możliwości jak i poważne zagrożenia. Są one nieodłącznym elementem tożsamości i stylu życia młodych ludzi, choć nie można zapomnieć, że występują także nierówności w dostępie do nich¹⁰. Media cyfrowe i społecznościowe jak nigdy wcześniej mają dziś wielki potencjał łączenia ludzi bez względu na dzielące ich dystanse geograficzne. Umożliwiają wymianę informacji, ideałów, wartości i wspólnych zainteresowań, odgrywają także istotną rolę w edukacji. Można wręcz powiedzieć, że kształtują koncepcję świata i relacje ludzkie, budując swoistą, nową kulturę. Jednakże niosą też niebezpieczeństwo uzależnień i złych nawyków, zastępowania realnych relacji z drugim człowiekiem i nawet z Bogiem relacjami on-line, organicznia się do kontaktów tylko z tymi, którzy są podobni, wycofywania się ze społeczeństwa i izolacji, utraty pamięci, kultury i kreatywności, cyberprzemocy, manipulacji i pornografii, kreowania rów-

noległej rzeczywistości wirtualnego tworzenia osobowości oraz trudności w odróżnianiu informacji prawdziwych od nieprawdziwych. Wszystko to stawia przed Kościołem wyzwanie do umiejętnego wykorzystania potencjału komunikacji cyfrowej w duszpasterstwie młodzieży¹¹.

„Apostolstwo ucha”

W słynnej rozmowie z Andrea Toriellim, papież Franciszek wspomina o „apostolstwie ucha”. Co ważne, papież mówi o tym w kontekście „kruchości czasów, w których żyjemy”, bardzo często wywołujących przekonanie, że nie ma możliwości uwolnienia, przebaczenia, i ponownego powrotu na dobrą drogę. Takie pesymistyczne przekonanie towarzyszy nierzadko wielu młodym ludziom, paraliżując ich rozwój oraz nawrócenie¹².

Zdaniem papieża Franciszka współczesny człowiek, a zwłaszcza człowiek młody poszukuje kogoś, kto go wysłucha i jest gotowy poświęcić swój czas, aby poznać jego historię, dylematy, trudności i dramaty. To właśnie można nazwać „apostolstwem ucha”, które jest bardzo ważne nie tylko dla spowiedników, ale dla wszystkich duszpasterzy, a przede wszystkim dla duszpasterzy ludzi młodych. W adhortacji *Evangelii gaudium* papież odnosząc się do duszpasterstwa młodzieży pisze, że dorosłym niełatwo cierpliwie słuchać, zrozumieć niepokoje i żądania ludzi młodych¹³. Zwraca w ten sposób uwagę nie tylko na trudności związane z konfliktem pokoleń, ale na ujawniający się dziś powszechnie problem komunikacji pomiędzy ludźmi.

Doświadczenia wielu księży i ich współpracowników potwierdzają, że duszpasterstwo młodzieży wymaga obecnie poświęcenia czasu młodemu człowiekowi, przebywania z nim, cierpliwego słuchania i rozmowy. Człowiek młody chce w duszpasterzu spotkać autentycznego świadka i przewodnika na drodze do Boga, a takie działania wymagają poświęcenia czasu oraz cierpliwego rozeznawania, czego Bóg oczekuje od człowieka. Konieczne jest także miłosierne wsparcie w trudach realizacji woli Bożej.

Wysłuchanie, poświęcenie czasu jest nie tylko wyrazem szacunku dla człowieka, ale także tworzy klimat zaufania i otwarcia, tak niezbędny przy stawianiu wymagań. Cierpliwe słuchanie ułatwia roztropne wskazywanie zadań w Kościele i świecie, ponadto pobudza do odkrycia niepowtarzalnej drogi do realizacji wskazanych zadań, a także jest świadectwem troski o człowieka, konkretnym przejawem miłości Boga, przekładającej się na miłość do człowieka.

„Apostolstwo ucha” uczy empatii, dźwignania brzemienia życia z drugim człowiekiem, dzielenia z nim trudów życiowej drogi. Jest także szkołą kształtowania prostego i zrozumiałego języka, bliskiego życiu i sprawom współczesnych ludzi. Nie można bowiem zapominać, że przeciętny młody człowiek bardzo często obcuje z językiem mediów społecznościowych, który charakteryzuje skrótowość, liczne uproszczenia, wykorzystywanie obrazów itp. Jeżeli zatem chcemy przepowiadać Ewangelię w sposób zrozumiały i dostosowany do współczesnego odbiorcy – musimy starać się poznać i zrozumieć jego świat i mentalność. To właśnie dzięki młodym ludziom poznajemy współczesny świat, bo to oni są otwarci na jego nowości i przez nich możemy je odkryć i rozeznaczyć¹⁴. Słuchając ich dążeń możemy dostrzec świat jutra, jaki wychodzi nam na spotkanie i drogi, do których przebycia Kościół jest wezwany – młodzi są zatem swoistym strażnikiem i sejsmografem każdej epoki¹⁵.

Papież Franciszek zauważa, że słuchanie obejmuje trzy uzupełniające się wrażliwości. Pierwsza skierowana jest na osobę. Jest to związane z słuchaniem osoby, która „oddaje siebie w swoich słowach”. Wyrazem tego słuchania jest czas poświęcony drugiemu człowiekowi, przy czym nie chodzi o jego ilość, ale o to, że „mój czas jest jego czasem”. Drugą wrażliwością jest „rozeznawanie”, w którym idzie o dostrzeżenie „łaski lub pokusy”, o to, aby pomóc drugiemu człowiekowi rozróżnić prawdę oraz ewentualne oszustwa albo wymówki. Trzecia wrażliwość polega na „słuchaniu impulsów”. W takim słuchaniu docieka się

ostatecznej intencji, która decyduje o kształcie życia¹⁶

Według bp. J. Kicińskiego potrzeba słuchania młodych i bycia z nimi to swoiste „duszpasterstwo obecności” i „duszpasterstwo wieczorne”, które jest wymogiem naszych czasów, a do którego musimy dostosować nasze duszpasterskie struktury. Jeżeli chcemy zrozumieć współczesnych młodych ludzi, musimy z nimi rozmawiać, a oni lubią i chcą rozmawiać, najchętniej wieczorami i do późna. Nie można wówczas ograniczać im czasu; „duszpasterstwo wieczorne” staje się zatem niekiedy także „duszpasterstwem nocnym”¹⁷.

Towarzyszyć w rozeznaniu powołania

Jak już wspomniano, młodzi ludzie chcą być kreatywnymi uczestnikami zachodzących procesów przemian, wykluczone jest zatem traktowanie ich na sposób bierny, jako odbiorców programów duszpasterskich i społeczno-politycznych. Okazują oni chęć a także gotowość uczestnictwa oraz zaangażowania w konkretne dzieła: buntują się, gdy brakuje im szans i możliwości takiego działania, co powoduje nawet ich wycofywanie się i rezygnację. Dotyczy to także ważnego i niełatwego procesu rozeznawania własnego powołania. Należy zatem traktować młodych podmiotowo, słuchać, towarzyszyć i pomagać w rozeznaniu charyzmatów, służących Kościołowi i prowadzących do wypełnienia powołania.

Towarzysząc młodemu człowiekowi na drodze rozpoznawania prze niego powołania nie można zapomnieć, że pierwszym i podstawowym powołaniem każdego wierzącego jest powołanie do świętości. Wynika ono z chrztu i odnawia się w innych sakramentach. Sobór Watykański II zachęcił wszystkich chrześcijan do dążenia do świętości i doskonałości swojego stanu (zob. KK 39-42). Dotyczy to zwłaszcza katolików świeckich, gdyż jeszcze ciągle pokutowanym dla duchownych i osób konsekrowanych, a powołanie do świętości łączone jest raczej z koniecznością

oderwania się od rzeczywistości doczesnej¹⁸. Wspomniany sobór uczy także, że „wierni każdego stanu i zawodu powołani są do pełni życia chrześcijańskiego oraz doskonałej miłości” (KK 40). Trzeba zatem tak formować młodych ludzi, aby unikali rozpowszechnionego przekonania, że świętość to życie nadzwyczajne, dostępne jedynie „geniuszom”, nierzadko oderwanym od codziennego życia. Tymczasem drogi świętości są wielorakie i dostosowane do każdego powołania, a uświęcać się możemy w najwykleszych okolicznościach naszego życia (zob. NMI 31; GeE 11,14)¹⁹.

W rozeznawaniu swojego powołania chodzi o dostrzeżenie tajemnicy jedynego i niepowtarzalnego planu, jaki Bóg przygotował dla każdego człowieka. Bóg zna i kocha człowieka oraz pragnie, aby Mu zaufała, podążając drogą, która nadaje sens życiu. Konieczne jest zatem ciągle formowanie sumienia młodego człowieka, aby uczył się żywić te same uczucia, co Chrystus, przyjmując kryteria Jego wyborów i intencji działania. Jest to związane z gotowością, by dać się przekształcać Chrystusowi, praktykując dobro, unikając zła i rozpoznawania działania Boga w codziennym doświadczeniu, w wydarzeniach historii, kultur i świadectwie innych ludzi²⁰.

Papież Franciszek naucza, iż towarzysząc młodemu człowiekowi w rozeznawaniu jego powołania, musimy uświadamiać mu, że jest ono związane z wysiłkiem, wymaga zatem wytrwałości, odpowiedniej przestrzeni ciszy i samotności. Taka atmosfera sprzyja modlitwie, uczy gotowości na słuchanie Boga oraz nastraja do przyjęcia wyzwania, które Bóg kieruje do człowieka. Konieczne jest także zadanie sobie kilku ważnych pytań: czy znam siebie? Czy wiem, co przynosi radość, a co smutek mojemu sercu? Jakie są moje mocne i słabe strony? Jak mogę lepiej służyć Kościołowi i światu? Co muszę jeszcze zrobić, aby dobrze wypełnić wolę Bożą? Pytanie te dotyczą nie tylko kondycji człowieka oraz jego cech i skłonności, ale także relacji do innych, aby lepiej odkryć swoje miejsce możliwości w służbie innym²¹.

Towarzysząc młodemu człowiekowi na drodze rozeznawania przez niego swojego powołania należy dopomóc mu odkrywać, że jest ono wezwaniem Chrystusa – Przyjaciela, który pragnie, aby żył pełnią swego życia i obdarza go odpowiednimi do tego łaskami. Każde powołanie jest wymagającym darem, który domaga się odpowiedzi, podjęcia swoistego ryzyka. „Kiedy Pan wzbudza powołanie, nie myśli o tym, kim jesteś, ale o tym wszystkim, kim wraz z Nim i innymi możesz się stać”²².

Zdaniem papieża Franciszka właściwe rozeznanie jest drogą wolności, która pozwala wydobywać z każdej osoby to, co w niej unikalne, indywidualne i bardzo osobiste, znane tylko samemu Bogu. Stąd każdy, kto słucha i rozeznaje, musi w pewnym momencie niemal zniknąć, aby pozwolić człowiekowi podążać ścieżką, którą odkrył. Trudny i delikatny proces rozeznawania wymaga towarzyszenia, które nie narzuca drogi innym, ale pozwala im samym dostrzec Boże powołanie. Skuteczność takiej obecności na ścieżce powołania drugiego człowieka wiąże się z własnym doświadczeniem kroczenia po tej właśnie ścieżce²³.

* * *

Zarówno analiza współczesnego świata, a zwłaszcza kondycji młodego człowieka, jak również nauczanie Kościoła, a zwłaszcza papieża Franciszka wskazują na konieczność poświęcenia czasu, wysłuchanie i pomoc w rozeznawaniu drogi życiowej w duszpasterskiej posłudze człowiekowi naszych czasów. Dotyczy to przede wszystkim młodzieży, która dziś potrzebuje, słuchającego ucha, kochającego jak matka serca i prawdziwego świadectwa. Aktualny zatem pozostaje apel papieża Franciszka, który wzywa przede wszystkim duchownych, ale także innych członków wspólnoty Kościoła: „Pomagajmy ludziom młodym. Miejmy uszy nastawione na słuchanie o ich marzeniach – on potrzebują wysłuchania – na słuchanie o ich sukcesach, na słuchanie o ich trudnościach. Trzeba

usiąść, wysłuchać może tego samego libretta, ale z inną muzyką, z różną tożsamością. Cierpliwość w słuchaniu! O to was proszę z całego serca! W konfesjonale, w kierownictwie duchowym, w towarzyszeniu. Umiejmy tracić czas dla nich. Zasiew kosztuje i męczy, bardzo męczy! Bardziej cieszy żniwo!”²⁴.

Summary:

Both the analysis of the contemporary world, especially the condition of young people, as well as teachings of the Church, especially by Pope Francis, indicate the necessity of devoting time, listening to, and providing support in discernment concerning the paths of life in the priesthood service for people of our time. First of all, it refers to young people who nowadays need a listening ear, a heart that loves them just like a mother, and a true testimony.

Key words:

Youth ministry, maturity, vocation, commitment to society, authority, loneliness, conflict of generations, listening, life path.

Przypisy:

¹ o. dr hab. Marek Fiałkowski OFMConv, prof. KUL, wykładowca teologii pastoralnej i Katechetyki, kierownik Katedry Pastoralnej KUL.

² Franciszek, *Posynodalna adhortacja apostołska „Christus vivit” do młodych i całego Ludu Bożego*, Kraków: Wyd. M 2019, nr 202 [dalej cyt. jako ChV].

³ *Synod Biskupów: „Młodzież, wiara i rozeznanie powołania”*, <https://episkopat.pl/synod-biskupow-2018-mlodziez-wiara-i-rozeznanie-powolania/> [dostęp: 16.08.2018].

⁴ M. Fiałkowski, *Papieża Franciszka inspiracje dla duszpasterstwa młodzieży*, „Polonia Sacra”, 20(2016), nr 4, s. 91-92.

⁵ *Instrumentum laboris synodu na temat młodzieży*, <https://episkopat.pl/instrumentum-laboris-synodu-nt-mlodziezy/>, nr 59-60 [dostęp: 16.08.2018], [dalej cyt. jako IL].

⁶ IL, nr 7; *Synod Biskupów. XV Zgromadzenie Ogólne „Młodzi ludzie, wiara i rozeznanie powołania”. Spotkanie przedsynodalne. Dokument finalny. Rzym, 19-24 marca 2018*, <http://www.synod2018.pl/index.php/vademecum-synodu/dokumenty-synodalne>, nr 2, [dostęp: 20.08.2018], [dalej cyt. jako: *Dokument finalny*].

⁷ II, nr 21, 59.

⁸ *Dokument finalny*, nr 1, 3; ChV, nr 39-42.

⁹ *Dokument finalny*, nr 5; IL, nr 30.

¹⁰ IL, nr 34; ChV nr 86.

¹¹ IL, nr 27, 35; 55-58; ChV, nr 87-90.

¹² Franciszek, *Miłosierdzie to imię Boga. Rozmowa z Andream Tornielim*, Kraków: Wyd. Znak 2016, s. 36-39.

¹³ Franciszek, *Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium” o głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie*, Kraków: Wyd. M 2013, nr 105.

¹⁴ M. Fiałkowski, *Papieża Franciszka inspiracje dla duszpasterstwa młodzieży*, s. 90-91.

¹⁵ IL, nr 51.

¹⁶ ChV, nr 292-294.

¹⁷ *Siostry zakonne o młodzieży: pora na „duszpasterstwo wieczorne”*, <https://zakony-zenskie.pl/siostry-zakonne-o-mlodziezy-porana-duszpasterstwo-wieczorne/> [14.08.2019 r.].

¹⁸ *Świętość. Dar i zadanie*, w: *II Polski Synod Plenarny (1991-1999)*, Warszawa-Poznań: Pallottinum 2001, nr 6 i 23, s. 233, 238.

¹⁹ Zob. M. Fiałkowski, *Zadania stojące przed zrzeczeniami religijnymi w Polsce*, „Teologia Praktyczna”, 16(2015), s. 32-34.

²⁰ Franciszek, *Adhortacja apostolska „Gaudete et exultate” o powołaniu do świętości w świecie współczesnym*, Kraków: Wyd. M 2018, nr 168, 170; ChV, nr 279-282.

²¹ ChV, nr 283-286.

²² ChV, nr 287-289.

²³ ChV, nr 295-298.

²⁴ Franciszek, *Idźmy na rozstaje dróg. Homilia na Mszy św. dla biskupów, kapłanów, zakonników, zakonnic i seminarzystów*. Rio de Janeiro, 27.07.2013r., https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/homilie/biskupi-sdm_27072013.html [dostęp:21.08.2019 r.].